

ДЕМОГРАФІЯ, ЗАЙНЯТІСТЬ НАСЕЛЕННЯ І СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА

УДК 316.647.82:(331.5+378)

DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2025.1.16>

JEL Classification: J16, J70, O15

Федоришина Л.М.,

д-р екон. наук, професор,

*професор кафедри менеджменту, економіки,
статистики та цифрових технологій,*

Макартецька В.С.,

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування,*

Рогожа А.О.,

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування,*

Гавриш А.В.,

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування,*

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ПРОЯВИ НЕРІВНОСТІ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ТА НА РИНКУ ПРАЦІ Й КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Fedoryshyna L.M.,

dr sc. (econ.), professor,

*professor at the Department of Management, Economics,
Statistics and Digital Technologies,*

Makartetska V.S.,

*applicant of the first (bachelor's) degree of higher education
in the specialty 281 Public Management and Administration,*

Rohozha A.O.,

*applicant of the first (bachelor's) degree of higher education
in the specialty 281 Public Management and Administration,*

Havrysh A.V.,

*applicant of the first (bachelor's) degree of higher education
in the specialty 281 Public Management and Administration,*

Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

MANIFESTATIONS OF INEQUALITY IN THE ACADEMIC ENVIRONMENT AND ON THE LABOUR MARKET AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES TO OVERCOME IT

Постановка проблеми. Дослідження та вивчення нерівності є надзвичайно важливим у сучасному світі, оскільки вона впливає на соціальну стабільність, економічний розвиток та рівень довіри в суспільстві. Актуальність досліджень в цьому напрямі зумовлена такими причинами, як:

– зростання економічного розшарування (глобалізація та автоматизація призводять до посилення економічної нерівності; розрив між багатими та бідними країнами та соціальними групами зростає; спостерігається нерівномірний доступ до ресурсів, таких як земля, капітал та інтелектуальна власність);

– вплив цифрової економіки (виникає цифрова нерівність, адже різний доступ до технологій та мережі Інтернет впливає на рівень життя та можливості громадян; автоматизація змінює ринок праці, залишаючи частину працівників без роботи або знижуючи рівень їхніх доходів);

– політична нестабільність та соціальні конфлікти (нерівність спричиняє соціальну напругу та зростання протестних настроїв; поляризація суспільства може призвести до популізму, зниження довіри до уряду та демократичних інститутів);

– кліматичні зміни та відмінності в екосистемах (доступ до чистої води, повітря та екологічно безпечного середовища значно відрізняється між різними країнами та соціальними групами; бідні країни та громади більше страждають від наслідків екологічних криз).

Оскільки доступ до якісної освіти залишається обмеженим для багатьох верств населення, то це ускладнює соціальну мобільність і, відповідно, конкуренцію на ринку праці та сприяє закріпленню соціальних бар'єрів, тобто виникає освітня нерівність. Безумовно, ще одним видом нерівності, яка відображає розрив у рівні оплати праці та можливостях кар'єрного зростання представниками різних статей, є гендерна нерівність. Також спостерігається внаслідок дискримінації за ознакою раси, етнічного походження, сексуальної орієнтації або соціального статусу соціальна нерівність.

Варто зазначити, що нерівність є не лише економічною, соціальною чи політичною проблемою, а й викликом для стабільного розвитку суспільства в цілому. Тому вивчення її механізмів допомагає знайти рішення для подолання існуючих бар'єрів, забезпечення сталого розвитку, підвищення рівня життя населення й забезпечення рівних можливостей кожному громадянину.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нерівність є багатограним явищем, яке досліджується з позиції різних наук, в межах кожної з яких пропонуються певні концептуальні підходи та методи аналізу її проявів. В узагальненому вигляді представників різних наук та їхній внесок у дослідження поняття нерівності представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Еволюція наукових поглядів на нерівність

Наука	Дослідники	Основний внесок
Соціологія	Карл Маркс	Аналіз класової боротьби та економічних основ соціальної нерівності
	Макс Вебер	Розширення концепції стратифікації, включаючи статус і партію
	П'єр Бурдьє	Введення концепцій культурного, соціального та символічного капіталу
Політологія	Роберт Даль	Дослідження поліархії та нерівного розподілу влади в демократичних суспільствах
	Сідні Верба	Вивчення політичної участі та нерівності у доступі до політичних ресурсів
	Теда Скочпол	Аналіз соціальних революцій та ролі держави у формуванні соціальної політики
Психологія	Мелвін Лернер	Розробка теорії справедливого світу та дослідження сприйняття несправедливості
	Генрі Тайфель	Розробка теорії соціальної ідентичності та аналіз міжгрупових відносин
	Крістофер Петерсон	Дослідження впливу соціально-економічного статусу на психічне здоров'я та благополуччя
Економіка	Саймон Кузнець	Розробка гіпотези Кузнеця про зв'язок між економічним розвитком та нерівністю доходів
	Томас Пікетті	Аналіз зростання економічної нерівності у XXI столітті, дослідження впливу капіталу
	Ентоні Еткінсон	Дослідження нерівності доходів та запропоновані політики для її зменшення

Джерело: складено авторами на основі [1]

Як бачимо, у соціології нерівність розглядається як фундаментальна характеристика суспільства, що відображає нерівний доступ до ресурсів, влади та престижу. Соціальна стратифікація, тобто поділ суспільства на різні соціальні верстви, базується на таких критеріях, як економічний статус, освіта, професія та ін. Дослідження свідчать, що соціальна нерівність може призводити до соціальної напруги та конфліктів, оскільки різні групи по-різному сприймають справедливість розподілу ресурсів та можливостей [2].

У політології нерівність аналізується через призму розподілу політичної влади та впливу. Політологи досліджують, як нерівний доступ до політичних ресурсів впливає на формування політики та прийняття рішень. Наприклад, групи з більшими економічними ресурсами можуть мати непропорційний вплив на політичні процеси, що призводить до ухвалення рішень, які відображають їхні інтереси, а не інтереси всього суспільства.

Психологія вивчає вплив нерівності на індивідуальне сприйняття, поведінку та психічне здоров'я. Дослідження показують, що сприйняття соціальної нерівності може призводити до почуття несправедливості, зниження самооцінки та підвищення рівня стресу. Індивіди, які відчувають себе

дискримінованими або обмеженими у своїх можливостях через соціальні бар'єри, можуть демонструвати знижену мотивацію та продуктивність [3].

В економіці нерівність розглядається через призму розподілу доходів, багатства та доступу до економічних ресурсів. Економісти аналізують, як нерівність впливає на економічне зростання, споживання та інвестиції.

Серед останніх досліджень проявів тих чи інших видів нерівності українськими вченими варто виділити таких, як: Адамик В. В., Панчишин І. М., Панчишин В. М. [4] (освітня нерівність); Олексунь Н. О., Гоша К. С. [5], Живко М. А., Ніпіаліді О. Ю. [6] (економічна нерівність); Чубка О., Скоропад І., Путицький А. [7] (соціальна, економічна нерівність) та ін.

Віддаючи належне напрацюванням вчених, вважаємо, що ця тематика є затребуваною й вимагає подальшого вивчення, особливо в контексті формування проявів нерівності в академічному середовищі та на ринку праці та пошуку можливих способів її подолання.

Постановка завдання. Мета статті – дослідити прояви нерівності в академічному середовищі та на ринку праці, сформулювати причини появи та можливі шляхи її подолання, а також окреслити роль комунікативних технологій у цьому процесі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нерівність є важливою соціально-економічною проблемою, яка впливає на розвиток суспільства, рівень життя населення та економічну стабільність держави. В межах нашого дослідження зупинимось на особливостях її прояву в академічному середовищі та на ринку праці.

У сучасних умовах зростаючої глобалізації, технологічного прогресу та змін у структурі зайнятості питання рівного доступу до професійних можливостей стає особливо гострим. На ринку праці спостерігається дискримінація за різними ознаками, зокрема за статтю, віком, соціально-економічним статусом та місцем проживання. Це призводить до нерівного розподілу доходів, обмежень кар'єрних перспектив та зростання соціальної напруженості. Особливо вразливими до цих викликів є молодь, яка лише розпочинає свій професійний шлях, а також студенти, які поєднують навчання з роботою або намагаються знайти перше місце праці.

Студентство як специфічна соціальна група також стикається з проблемами нерівності, що проявляється у нерівному доступі до якісної освіти, можливостях стажувань, професійного розвитку та майбутнього працевлаштування. Фактори, такі як регіональна нерівність, фінансові труднощі та відсутність соціального капіталу, можуть обмежувати конкурентоспроможність випускників на ринку праці.

На нашу думку, причини появи такої нерівності можна представити у вигляді табл. 2.

Таблиця 2

Причини появи нерівності в академічному середовищі та на ринку праці

Причини появи нерівності:			
в академічному середовищі		на ринку праці	
Нерівний доступ до якісної освіти	залежить від регіону, соціально-економічного становища, мови навчання, інфраструктури	Освітній розрив	відсутність належної освіти або актуальних навичок
Фінансові бар'єри	висока вартість навчання або проживання може обмежити можливості для здобуття вищої освіти	Гендерна нерівність	різниця в оплаті праці, обмежений доступ до керівних посад
Стереотипи та упередження	за ознакою статі, національності, мови, інвалідності тощо	Стигматизація окремих соціальних груп	молодь без досвіду, люди з інвалідністю, ветерани тощо
Нерівність у наукових можливостях	неоднаковий доступ до лабораторій, грантів, закордонних стажувань	Дискримінація за віком (ейджизм)	як молодих, так і кандидатів старшого, передпенсійного віку
Академічний непомітний та фаворитизм	перевага «своїм» при розподілі ресурсів, посад, стипендій, участі в проєктах чи програмах	Нерівний доступ до вакансій	через географічне розташування, відсутність мережі професійних зв'язків
Відмінності у цифрових компетенціях	особливо відчутні при дистанційному навчанні	Асиметрія інформації	не всі працівники мають рівний доступ до інформації про вакансії, пільги, можливості
Недостатнє кураторство	обмежений супровід для студентів із вразливих категорій	Нерівні умови праці	для різних груп встановлюються різні стандарти навантаження, пільг, соціального захисту
		Аутсорсинг і нестабільні форми зайнятості	зменшують соціальні гарантії для працівників

Джерело: сформовано авторами

Відповідно, в академічному середовищі нерівність проявляється через нерівний доступ до освітніх та наукових ресурсів, дискримінацію за статеву, етнічною чи соціальною ознакою, а також через фаворитизм і необ'єктивне оцінювання. Часто студенти з віддалених регіонів або малозабезпечених родин мають менше шансів долучитися до престижних наукових проєктів або міжнародних програм. Також спостерігається недостатнє представництво окремих груп у грантових конкурсах та академічній мобільності. З метою виявлення проявів цієї нерівності нами було проведено опитування здобувачів вищої освіти декількох закладів вищої освіти м. Хмельницького з допомогою google-форми [8], результати якого представлено у табл. 3.

Таблиця 3
Результати опитування студентів про прояви нерівності в академічному середовищі

Питання анкети	Можливі відповіді	Результати
Стать респондентів	чоловіча	54 (52,4 %)
	жіноча	49 (47,6 %)
Вік респондентів	до 18 років	43 (41,7 %)
	18-22 роки	28 (27,2 %)
	старше 22 років	32 (31,1 %)
Чи стикалися ви з нерівним ставленням у навчальному закладі?	так, часто	7 (7 %)
	інколи	30 (30 %)
	ні	63 (63 %)
Які види нерівності ви помічали у вашому навчальному середовищі?	гендерна	28 (44,4 %)
	етнічна або расова	7 (11,1 %)
	економічна	16 (25,4 %)
	через фізичні або психологічні особливості	29 (46 %)
Чи відчували ви дискримінацію з боку викладачів?	так	17 (16,5 %)
	ні	86 (83,5 %)
Чи помічали ви упереджене ставлення до студентів через їхній соціальний статус?	так	16 (15,7 %)
	ні	86 (84,3 %)
Чи мають студенти з особливими освітніми потребами рівний доступ до навчальних матеріалів та інфраструктури?	так	61 (62,9 %)
	частково	25 (25,8 %)
	ні	11 (11,3 %)
Як ви оцінюєте рівність можливостей для отримання стипендії чи фінансової допомоги?	усі студенти мають рівні можливості	74 (74 %)
	можливості обмежені для деяких категорій	20 (20 %)
	рівність можливостей відсутня	6 (6 %)
Чи відчуваєте ви нерівність у можливості брати участь у студентських організаціях чи заходах?	так	9 (8,8 %)
	ні	93 (91,2 %)
На вашу думку, чи впливають стать або етнічне походження студента на ставлення до нього в університеті?	так	6 (5,9 %)
	частково	20 (19,8 %)
	ні	75 (74,3 %)
Чи вважаєте ви, що всі студенти мають рівні можливості для академічного зростання?	так	84 (81,6 %)
	частково	17 (16,5 %)
	ні	2 (1,9 %)
Як часто ви стаєте свідком випадків нерівного ставлення у вашому навчальному закладі?	часто	4 (3,9 %)
	рідко	33 (32 %)
	ніколи	66 (64,1 %)
Що, на вашу думку, можна зробити для зменшення проявів нерівності серед студентів?	проведення освітніх тренінгів про рівність	57 (62 %)
	зміна політики навчального закладу	24 (26,1 %)
	підвищення доступності освітніх ресурсів	29 (31,5 %)
	інше (вказано: все добре/ідеально, змінити вчителів, нічого, не знаю)	8 (8,7 %)

Примітка. Кількість відповідей на окремі питання зумовлена налаштуваннями анкети (відсутністю обов'язковості відповіді)

Джерело: складено за результатами проведеного опитування [8]

Як бачимо, до опитування долучились 103 особи, майже з однаковим розподілом за статтю (52,4 % – здобувачі освіти чоловічої статі та 47,6 % – жіночої статі. У віковій структурі найбільшу питому вагу мають здобувачі до 18 років (41,7 %). Позитивним є те, що переважна більшість здобувачів освіти не стикалися безпосередньо із нерівним ставленням у своєму закладі освіти (60 %), натомість помічали такі види нерівності, як гендерна (28 опитаних або 44,4 %) та через фізичні або психологічні особливості (29 опитаних або 46 %). Значно меншу питому вагу має економічна нерівність (25,4 %), найменшу – етнічна або расова (11,1 %). Здобувачі відмітили, що переважно не відчували упередженого ставлення до них через їхній соціальний статус (84,3 % опитаних) та дискримінації з боку викладачів (83,5 %).

На питання «Як ви оцінюєте рівність можливостей для отримання стипендії чи фінансової допомоги?» більшість студентів вказали, що всі мають рівні можливості (74 %); натомість 20 % вказали, що можливості є обмеженими для деяких категорій і 6 %, що рівність можливостей відсутня. Також позитивним є те, що 81,6 % опитаних студентів вказують, що всі студенти мають рівні можливості для академічного зростання і більшість з них не відчують проявів нерівності у можливості брати участь у студентських організаціях чи заходах.

Якщо ж говорити про шляхи зменшення проявів нерівності серед студентів, то, на думку опитаних студентів, найбільш вагомим є проведення освітніх тренінгів про рівність (62 %). Можемо констатувати, що опитані здобувачі освіти практично не відчують проявів нерівності в своєму академічному середовищі і 64,1 % з них вказали, що вони ніколи не ставали свідками випадків нерівного ставлення у їхньому закладі освіти.

На ринку праці нерівність проявляється у вигляді гендерного розриву в оплаті праці, дискримінаційних практик під час працевлаштування та обмеженого доступу до кар'єрного зростання для окремих категорій працівників («скляна стеля» для жінок та представників нацменшин). Зокрема, жінки, люди з інвалідністю чи представники національних меншин часто зіштовхуються з бар'єрами, які не пов'язані з рівнем їхньої компетентності. Окрім того, працівники з периферії або вразливих груп рідше мають змогу проходити підвищення кваліфікації чи брати участь у програмах професійного розвитку. З метою виявлення проявів цієї нерівності нами було проведено опитування 56 осіб за допомогою google-форми [9], результати якого представлено у табл. 4.

Таблиця 4

Результати опитування стосовно проявів нерівності на ринку праці

Питання анкети	Можливі відповіді	Результати
1	2	3
Стать респондентів	чоловіча	12 (21,4 %)
	жіноча	44 (78,6 %)
Вік респондентів	до 18 років	0 (0 %)
	18-30 років	14 (25 %)
	31-40 років	15 (26,8 %)
	41-50 років	23 (41,1 %)
	50+ років	4 (7,1 %)
Рівень освіти респондентів	середня освіта	0 (0 %)
	незакінчена вища освіта	12 (21,4 %)
	закінчена вища освіта	39 (69,9 %)
	професійно-технічна освіта	5 (8,9 %)
Сфера професійної діяльності респондентів	юриспруденція	3 (5,4 %)
	державна служба	7 (12,5 %)
	сфера обслуговування	8 (14,3 %)
	торгівля	4 (7,1 %)
	бізнес	5 (8,9 %)
	освіта	23 (41,1 %)
	інше (вказано: медицина, культура, промисловість)	6 (10,7 %)
Чи стикалися ви з проявами нерівності на ринку праці особисто?	так	30 (53,6 %)
	ні	20 (35,7 %)
	важко відповісти	6 (10,7 %)

продовження табл. 4

1	2	3
Якщо так, які види нерівності ви відчували на собі?	гендерна дискримінація	16 (40 %)
	вікова дискримінація	22 (55 %)
	дискримінація за станом здоров'я або інвалідністю	5 (12,5 %)
	дискримінація за етнічною чи національною ознакою	1 (2,5 %)
	інше	7 (17,5 %)
Де ви найчастіше стикалися з проявами нерівності?	під час пошуку роботи	14 (33,3 %)
	на співбесіді	1 (2,4 %)
	під час роботи (умови праці, заробітна плата тощо)	23 (54,8 %)
	інше	4 (9,6 %)
Як ви реагували на випадки нерівності?	звертався/лася до керівництва	6 (14 %)
	звертався/лася до відповідних органів	0 (0 %)
	не реагував/ла	37 (86 %)
Які фактори найбільше впливають на нерівність на ринку праці?	стереотипи та упередження	34 (66,7 %)
	економічні умови	5 (9,8 %)
	недостатнє законодавче регулювання	11 (21,6 %)
	інші (вказано: фізичні дані)	1 (2 %)

Примітка. Кількість відповідей на окремі питання зумовлена налаштуваннями анкети (відсутністю обов'язковості відповіді)

Джерело: складено за результатами проведеного опитування [9]

Відмітимо, що тут статева структура опитаних виявилась іншою: 78,6 % жінок та 21,4 % чоловіків. Щодо віку, то 41,1 % складають респонденти у віці 41–50 років, 36,8 % – у віці 31–40 років, 25 % – 18–30 років та 7,1 % – у віці 50+ років. Майже 70 % опитаних мають вищу освіту; більшість з них працюють в сфері освіти (41,1 %).

Більше половини опитаних вказали, що стикалися з проявами нерівності на ринку праці особисто (53,5 %). Серед видів нерівності, які вони відчували на собі (в порядку спадання): дискримінація за віком (55 %), статтю (40 %), станом здоров'я (12,5 %). Примітно, що найчастіше респонденти зустрічаються з проявами нерівності саме в процесі роботи (54,8 %) і третина з них (33,3 %) – під час її пошуку. Проте, на нашу думку, негативним є те, що опитані респонденти переважно не реагують на випадки нерівності, з якими вони стикаються в процесі роботи чи її пошуку – 86 % опитаних. Це вказує на те, що більшість найманих працівників не вірить у те, що можна подолати таку нерівність на ринку праці. Найбільше впливають на нерівність на ринку праці такі фактори, на думку опитаних, як стереотипи та упередження (66,7 %), а також недостатнє законодавче регулювання (21,6 %). Відтак, можемо сформулювати наступні шляхи подолання нерівності в академічному середовищі та на ринку праці (табл. 5).

Таблиця 5

Шляхи подолання нерівності в академічному середовищі та на ринку праці

Сфера	Шляхи подолання нерівності
1	2
Академічне середовище	1) Забезпечення рівного доступу до освіти: – розширення програм стипендій та фінансової допомоги для студентів з соціально вразливих категорій населення; – усунення бар'єрів для вступу (в т.ч. географічних, фінансових, інфраструктурних). 2) Підтримка інклюзивної освіти, тобто створення умов для повноцінного навчання студентів з особливими потребами. 3) Забезпечення гендерної рівності: – просування жінок у науці, керівництві, технічних спеціальностях; – усунення сексизму та дискримінації в освітньому середовищі. 4) Підвищення прозорості академічної системи: – об'єктивне оцінювання, незалежні апеляційні процедури; – запобігання плагіату, корупції, неформальним практикам, усім проявам академічної недоброчесності. 5) Підтримка ментального здоров'я та благополуччя: – активна діяльність служб психологічної допомоги в ЗВО; – запобігання булінгу, емоційній ізоляції та академічному вигоранню. Ці шляхи можна доповнити ще такими в умовах воєнного стану: – запровадження державних та університетських грантів і стипендій для ВПО, студентів з малозабезпечених родин, ветеранів; – розширення доступу до онлайн-освіти та дистанційних форматів навчання, включаючи студентів з тимчасово окупованих територій; – забезпечення психоемоційної підтримки студентів і викладачів, які постраждали від війни.

продовження табл. 5

1	2
Ринок праці	1) Розвиток політик рівності в організаціях/підприємствах: – прозорі процедури найму, просування та оплати праці; – антидискримінаційні стандарти на робочому місці. 2) Заохочення гендерного та вікового балансу, тобто підтримка кар'єрних можливостей для жінок, молоді та осіб старшого віку. 3) Забезпечення рівних можливостей для осіб з інвалідністю за рахунок адаптації робочих місць, віддалених форматів роботи, інклюзивної культури. 4) Інвестиції в перепідготовку та lifelong learning, тобто в програми для підвищення кваліфікації та адаптації до нових, затребуваних професій. 5) Розвиток менторських програм та наставництва. 6) Використання цифрових платформ для пошуку роботи, що допоможуть мінімізувати людський фактор і суб'єктивність у відборі кандидатів. Ці шляхи можна доповнити ще такими в умовах воєнного стану: – створення державних програм перекваліфікації та підтримки зайнятості для ветеранів, ВПО та людей з інвалідністю; – активне використання інклюзивного підходу в корпоративних політиках (наприклад, адаптивні графіки, віддалена робота).

Джерело: сформовано авторами

Важливу роль у цьому процесі відводимо цифровим комунікаціям з метою забезпечення рівного доступу до освіти та працевлаштування, зокрема:

- онлайн-освіти та відкритим освітнім платформам;
- використанню штучного інтелекту та аналітики даних у рекрутингу без дискримінації;
- соціальним мережам як інструменту професійного розвитку та мережових можливостей.

Так, серед комунікативних технологій, що допомагають усунути прояви нерівності в академічному середовищі, можна назвати: платформи для відкритої освіти (наприклад, Coursera, EdEra, Prometheus, Дія.Освіта забезпечують рівний доступ до якісних освітніх ресурсів незалежно від місця проживання чи фінансового становища); цифрові платформи зворотного зв'язку та опитувань (дають можливості студентам та викладачам відкрито говорити про дискримінацію, упереджене ставлення чи інші бар'єри, що сприяє оперативному реагуванню на них); комунікаційні кампанії з просування інклюзії (зокрема, інформаційні відео, подкасти, соцмережі з темами толерантності, гендерної рівності, доступності освіти); внутрішні академічні інформаційні платформи (наприклад, Moodle, Google Classroom забезпечують рівний доступ до навчальних матеріалів незалежно від індивідуальних потреб здобувачів освіти).

Якщо говорити про комунікаційні технології подолання нерівності на ринку праці, то тут слід назвати: платформи для побудови кар'єри з фільтрами рівності (ресурси, які дозволяють шукати роботодавців, що підтримують рівність, наприклад, LinkedIn із індикаторами «різноманітність & інклюзія» (diverse & inclusive); системи анонімного прийому на роботу (застосовуються при рекрутингу для уникнення упередженого відбору (знеособлені резюме, автоматизований скринінг)); цифрові тренінгові платформи з питань рівності та інклюзії (онлайн-курси для HR-фахівців і керівників щодо розпізнавання та запобігання дискримінації); чат-боти для швидкого реагування на скарги (цифрові канали довіри всередині організацій/підприємств, які забезпечують безпечний і конфіденційний механізм повідомлень про нерівність); платформи для підтримки вразливих категорій населення (сервіси, які допомагають адаптуватися ветеранам, людям з інвалідністю, внутрішньо переміщеним особам (наприклад, «Дія.Робота»)).

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, подолання нерівності в академічному середовищі та на ринку праці є надзвичайно важливим завданням для забезпечення соціальної справедливості та економічного зростання. Надання рівного доступу до освіти, наукових можливостей, кар'єрного розвитку та гідної оплати праці сприяє створенню умов, у яких талановиті й амбітні особистості можуть реалізувати свій потенціал, незалежно від статі, соціального походження, регіону проживання чи інших чинників. Це дозволяє зменшити втрати людського капіталу, знизити соціальну напругу, запобігти «відтоку мізків» й стимулювати внутрішній розвиток держави.

Своєю чергою, рівність у доступі до можливостей сприяє підвищенню продуктивності праці, інноваційності, професійній мобільності та зміцненню довіри до державних інституцій. На рівні галузей це дозволяє ефективніше управляти талантами, формувати ефективні команди та запроваджувати інклюзивні підходи в управлінні. В стратегічній перспективі це підвищує конкурентоспроможність економіки в цілому та забезпечує стійкий розвиток країни.

Література

1. Соціальна нерівність виникла 13 тисяч років тому. URL: <https://zbruc.eu/node/22857> (дата звернення 05.02.2025).

2. Сowell Т. Дискримінація і нерівність / пер. з англ. Н. Дайнека. Київ : Наш Формат, 2023. 296 с.
3. Камінська Н., Пашко Д., Романова Н. Причини виникнення гендерної нерівності. *Юридична психологія*. 2018. Т. 23. № 2. С. 25-30. URL: <https://psychped.naiu.kiev.ua/index.php/psychped/article/view/887/891> (дата звернення: 08.02.2025).
4. Адамик В. В., Панчишин І. М., Панчишин В. М. Теоретико-прикладні аспекти дослідження освітньої нерівності, її місця в системі глобальних проблем світової економіки. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск № 62. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4044> (дата звернення: 08.02.2025).
5. Олексунь Н. О., Гоша К. С. Економічна нерівність населення як виклик для сектору безпеки та оборони. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/02/413.pdf> (дата звернення: 08.02.2025).
6. Живко М. А., Ніпіаліді О. Ю. Цивілізаційні детермінанти соціально-економічної поляризації країн. *Інноваційна економіка*. 2023. № 2(93). С. 142-147.
7. Чубка О., Скоропад І., Путицький А. Концептуалізація підходів до тлумачення дефініції «нерівність», її видів, проявів та причин виникнення. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. Том 5. № 46. С. 463-476. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.46.2022.3910>.
8. Опитування студентів про прояви нерівності. URL: <https://docs.google.com/forms/d/1glc1D7tHUtmr1L4kKtMy1UKXmGbKJHKAQbRUTVJ5lmM/edit?ts=67c5e130> (дата звернення: 15.02.2025).
9. Прояви нерівності на ринку праці. URL: <https://docs.google.com/forms/d/1H7HKQ8h74CLIR8fXC1czA2CXSz4q5nUNeXU4ANY4Z3I/edit?ts=67c5e16b> (дата звернення: 15.02.2025).

References

1. "Social inequality arose 13,000 years ago", available at: <https://zbruc.eu/node/22857> (access date February 05, 2025).
2. Sowell, T. (2023), *Dyskryminatsiia i nerivnist* [Discrimination and Inequality], Translated by Daineka N., Nash format, Kyiv, Ukraine, 296 p.
3. Kaminska, N., Pashko, D. and Romanova, N. "Causes of gender inequality", *Yurydychna psykhoholiiia*, Vol. 23, no. 2, pp. 25-30, available at: <https://psychped.naiu.kiev.ua/index.php/psychped/article/view/887/891> (access date February 08, 2025).
4. Adamyk, V.V., Panchyshyn, I.M. and Panchyshyn, V.M. (2024), "Theoretical and applied aspects of the study of educational inequality, its place in the system of global problems of the world economy", *Ekonomika ta suspilstvo*, Issue no. 62, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4044> (access date February 08, 2025).
5. Oleksun, N.O. and Hosha, K.S. "Economic inequality of the population as a challenge for the security and defense sector", available at: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/02/413.pdf> (access date February 08, 2025).
6. Zhyvko, M.A. and Nipialidi, O.Yu. (2023), "Civilizational determinants of socio-economic polarization of countries", *Innovatsiina ekonomika*, no. 2(93), pp. 142-147.
7. Chubka, O., Skoropad, I. and Putytskyi, A. (2022), "Conceptualization of approaches to the interpretation of the definition of "inequality", its types, manifestations and causes of occurrence", *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, Vol. 5, no. 46, pp. 463-476, DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.46.2022.3910>.
8. "Student survey on manifestations of inequality", available at: <https://docs.google.com/forms/d/1glc1D7tHUtmr1L4kKtMy1UKXmGbKJHKAQbRUTVJ5lmM/edit?ts=67c5e130> (access date February 15, 2025).
9. "Manifestations of inequality in the labor market", available at: <https://docs.google.com/forms/d/1H7HKQ8h74CLIR8fXC1czA2CXSz4q5nUNeXU4ANY4Z3I/edit?ts=67c5e16b> (access date February 15, 2025).

Федоришина Л.М., Макартецька В.С., Рогожа А.О., Гавриш А.В.

ПРОЯВИ НЕРІВНОСТІ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ТА НА РИНКУ ПРАЦІ Й КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Мета. Дослідження проявів нерівності в академічному середовищі та на ринку праці, формування причин появи та можливих шляхів її подолання, а також окреслення ролі комунікативних технологій у цьому процесі.

Методика дослідження. Для досягнення поставленої мети використано такі методи дослідження: аналізу, монографічний, абстрактно-логічний, узагальнення – для розгляду сутності нерівності та її видів, для формулювання причин появи нерівності в академічному середовищі та на ринку праці, можливих шляхів її усунення; опитування з допомогою google-форми – для виявлення думок здобувачів вищої освіти стосовно проявів нерівності в академічному середовищі та найманих

працівників стосовно проявів нерівності на ринку праці; табличний – для систематизації та кращої візуалізації результатів проведеного дослідження.

Результати дослідження. Розглянуто сутність та види нерівності. Узагальнено причини появи нерівності в академічному середовищі та на ринку праці. До причин її появи в академічному середовищі відносимо нерівний доступ до якісної освіти, фінансові бар'єри, стереотипи та упередження, нерівність в академічних можливостях, академічний непотизм та фаворитизм, відмінності в цифрових компетенціях, а на ринку праці – освітній розрив, гендерну нерівність, стигматизацію окремих соціальних груп, ейджизм, нерівний доступ до вакансій, асиметрію інформації, аутсорсинг та ін. Проведено опитування здобувачів освіти стосовно проявів нерівності в академічному середовищі, що дало змогу встановити, що опитані нами здобувачі переважно не стикаються з її проявами у власних закладах освіти та більшість вказують, що усі студенти мають рівні можливості. Натомість результати проведеного опитування найманих працівників стосовно проявів нерівності на ринку праці показали, що більше половини опитаних стикалися з ними особисто, зокрема з ейджизмом та сексизмом. Сформовано шляхи подолання нерівності в академічному середовищі та на ринку праці. Окреслено роль комунікативних технологій в подоланні нерівності.

Наукова новизна результатів дослідження. Дістало подальшого розвитку дослідження проявів нерівності в академічному середовищі та на ринку праці, що дало змогу сформулювати можливі шляхи її подолання в сучасних умовах.

Практична значущість результатів дослідження. Результати проведеного дослідження можуть стати підґрунтям розробки програм подолання проявів нерівності в академічному середовищі та на ринку праці, а також подальших наукових розвідок у цьому напрямі.

Ключові слова: нерівність, прояви нерівності, ейджизм, гендерна нерівність, упередження, стереотипи, ринок праці, академічне середовище, подолання нерівності, комунікативні технології, цифрові платформи, цифрові комунікації.

Fedoryshyna L.M., Makartetska V.S., Rohozha A.O., Havrysh A.V.

MANIFESTATIONS OF INEQUALITY IN THE ACADEMIC ENVIRONMENT AND ON THE LABOUR MARKET AND COMMUNICATIVE TECHNOLOGIES FOR OVERCOMING IT

Purpose. The aim of the article is to investigate the manifestations of inequality in the academic environment and on the labour market, to form the causes of its occurrence and possible ways to overcome it, as well as outlining the role of communication technologies in this process.

Methodology of research. The following research methods were used to achieve the set goal, in particular: analysis, monographic, abstract and logical, generalization – to consider the essence of inequality and its types, to formulate the causes of inequality in the academic environment and on the labour market, possible ways to eliminate it; survey using the Google form – to identify the opinions of higher education applicants regarding the manifestations of inequality in the academic environment and employees regarding the manifestations of inequality in the labour market; tabular – to systematize and better visualize the results of the conducted study.

Findings. The essence and types of inequality is considered. The causes of inequality in the academic environment and on the labour market is generalized. The reasons for its appearance in the academic environment include unequal access to quality education, financial barriers, stereotypes and prejudices, inequality in academic opportunities, academic nepotism and favouritism, differences in digital competencies, and in the labour market – the educational gap, gender inequality, stigmatization of certain social groups, ageism, unequal access to vacancies, information asymmetry, outsourcing, etc.

A survey of education seekers is conducted regarding manifestations of inequality in the academic environment, which made it possible to establish that the seekers we surveyed mostly do not encounter its manifestations in their own educational institutions and the majority indicate that all students have equal opportunities. In contrast, the results of a survey of employees regarding manifestations of inequality in the labour market showed that more than half of those surveyed had encountered them personally, in particular ageism and sexism. Ways to overcome inequality in the academic environment and in the labour market was formed. The role of communication technologies in overcoming inequality is outlined.

Originality. The study of manifestations of inequality in the academic environment and on the labour market has received further development, which made it possible to form possible ways to overcome it in modern conditions.

Practical value. The results of the conducted research can become the basis for the development of programs to overcome manifestations of inequality in the academic environment and on the labour market, as well as further scientific research in this direction.

Key words: inequality, manifestations of inequality, ageism, gender inequality, prejudice, stereotypes, labour market, academic environment, overcoming inequality, communication technologies, digital platforms, digital communications.